

Тичина Павло Григорович

Життя та творчість

ПАВЛО ТИЧИНА

(1891—1967)

Павло Тичина народився в селі Піски на Чернігівщині 23 січня 1891 р. (традиційна дата 27 січня є датою хрещення, так записано в знайденій у Київському міському архіві в справах Комерційного інституту виписці з церковної книги), був сьомою дитиною сільського дяка Григорія. Те, що батько був дяком, означало не тільки серйозне релігійне виховання в родині, але й — насамперед! — виховання музичне. Адже, поза справами церковними й громадськими, Григорій Тичина знаходив себе в музикуванні. Мати та усі діти також мали хист до пісні. Павло був природженим музикою (Мав абсолютний слух) — і природженим малярем.

У 1901—1907 рр. він навчався в Чернігівському духовному училищі, потім у 1907—1913 рр. — в семінарії. У 1913р. Тичина вступив до Київського комерційного інституту, працював обліковцем Чернігівського губернського земства, підробляв помічником хормейстера в театрі М.Садовського, завідувачем відділу хроніки газети "Нова рада", редактором журналу "Світло".

З 1912 р. Тичина починає друкуватися в журналах "Літературно-науковий вісник", "Рідний край", "Українська хата", "Основа" та ін. Протягом 1913— 1914 рр. він публікує оповідання "Вавилонський полон", "Богословіє".

Восени 1916р. повертається до Києва, працює помічником хормейстера в театрі М. Садовського, знайомиться з Л. Курбасем, композитором К. Стеценком, під впливом "Лісової пісні" Лесі Українки починає писати драматичну поему "Дзвінко блакитне".

У 1918р. Тичина став членом редколегії газети "Рада", вийшла перша книжка його віршів "Сонячні кларнети", яка була зустрінута критикою з ентузіазмом. У 1920 р. виходять збірки П. Тичини — "Замість сонетів і октав", "Плуг".

У 1923р. він переїздить до Харкова, стає членом редколегії щойно організованого місячника "для широких кіл інтелігенції" — "Червоний шлях", бере активну участь у громадсько-культурному житті (працює в щойно заснованій тоді Українській асоціації сходознавства). У 1924р. виходить його збірка "Вітер з України".

У добу тоталітаризму щирий революційно-патріотичний пафос у творчості багатьох митців заступає складна суміш напів-щирості й напіввимушеності, настороженості й страху (не кажучи вже про явища пристосовництва й одвертого прислужництва режимові), У творчості Тичини, митця глибоко самотнього, ця двоїстість призвела до особливо жорстоких психологічних зламів і криз. Як зазначав В. Стус, постать не менш трагічна в українській літературі, "Феномен Тичини — феномен доби. Його доля свідчатиме про наш час не менше за страшні розповіді істориків: поет жив у час, що заправив генія на роль блазня. 1 поет погодився на цю роль.... Він обрізав усякі живі контакти, замінивши їх цілком офіційною інформацією. В цих умовах поет міг тільки

конати, а не рости. Свіжого повітря до нього надходило все менше і менше, аж поки поет у Тичині не задушився од нестачі кисню. Поет помер, але Тичина лишився жити і мусив, уже як чиновник, виконувати поетичні функції.... У страшну добу сталінських репресій одних письменників розстріляли, других — зіслали в концтабори, третіх розтлили. Тичину репресували визнанням. Покара славою — одна з найновіших і найефективніших форм боротьби з мистецтвом". Місія громадянської поезії в практичній естетиці сталінізму, на жаль, у значній мірі сприйнятій і П. Тичиною, зводилась до трьох понять — "оспівувати", "закликати" і "боротись". У цьому ключі було витримано чи не більшість віршів у передвоєнних збірках поета — "Чернігів" (1931), "Партія веде" (1934), "Чуття єдиної родини" (1938), "Сталь і ніжність" (1941). Написані на підтвердження скороминучих гасел, вони й померли разом зі своїм часом.

У роки Великої Вітчизняної війни П. Тичина під час евакуації перебував в Уфі. Одним з найвизначних творів поета цього періоду була поема "Похорон друга" (1942). Численні збірки поета виходили й у повоєнні роки ("І рости, і діяти", "Ми — свідомість людства", "Комунізму далі видні"), хоча жодна з них уже не набула такого широкого звучання, як попередні.

Серед поем П. Тичини найфундаментальнішою можна вважати симфонію "Сковорода", видану посмертно книгою досить значного обсягу. Писалась вона протягом мало не всього творчого життя поета. (Перші розділи її опубліковані 1923р. в журналі "Шляхи мистецтва", потім робота над поемою продовжувалась

у 1923-1934 і 1939—1940 рр., а збирання матеріалів тривало до 50-х років). Така надмірна увага до постаті Сковороди — не випадкова, адже Григорій Сковорода — духовний батько Тичини періоду "Сонячних кларнетів". Із мандрівним філософом, який не проміняв пастушої сопілки на почесну роль "стовпа неотесаного", поет ідентифікувався протягом чи не цілого життя, але, на жаль, вже не міг претендувати на епітафію: "Світ ловив мене, та не впіймав".

З 1929 р. поет є дійсним членом Академії наук України. В галузі історії літератури та критики залишив по собі значну есеїстичну спадщину. Особливо багато зробив П. Тичина для розширення й зміцнення інтернаціональних взаємозв'язків української літератури/Знаючи французьку й старогрецьку мови, опанувавши вірменську, не раз практично звертаючись до тюркських і грузинської мов, багато працював на терені перекладацтва, збагативши українське письменство набутками інших літератур.

Протягом 1943—1948 рр. Тичина очолював Міністерство освіти України.

Помер поет 16 вересня 1967 р.

Ще з юності властиве поетові глибоке відчуття природи почало набувати своєрідних космічних вимірів — можливо, під впливом новітніх науково-філософських віянь часу, що характерне для літератури модернізму. Мальовничою, сповненою ніжною й чуйною душою постає у віршах П. Тичини українська природа — така рідна, близька й водночас наче побачена з іншої висоти. Перші твори Тичини дуже схвально були прийняті критикою, зокрема збірка "Сонячні кларнети". "...Без сумніву, поезія Тичини породилася з духу музики, й у цьому відношенні його творчість — виключне явище, яке

не має собі прямих аналогій ні у російській, ні у західноєвропейській літературі",— констатував О. Білецький. І справді: його поезія народилася з духу музики. Саме з духу — а не тільки із зовнішньої звукової форми. Багато поетів інструментували лірику вишуканими асонансами, алітераціями, внутрішнім римуванням і до Тичини. Особливої вправності у цьому набули символісти — західноєвропейські (П. Верлен, А. Рембо), російські (А. Белий, В. Брюсов, О. Блок), українські (М. Вороний, О. Олесь, Г. Чупринка). Поль Верлен навіть проголосив поетичне гасло: "Найперше — музика у слові"!

Та музичність Тичинина — особливого типу. Музичність для нього — не прикраса, а принцип світобачення. Зрештою, не просто атрибут, а сама сутність божественного Абсолюту: "Навік я взнав, що Ти не Гнів,— Лиш Сонячні Кларнети". Напевно, не випадково поет обрав з усього оркестрового арсеналу кларнети — "не гучні труби, які сповіщатимуть живих і мертвих про

Страшний Суд, а саме кларнети, інструмент глибокий та ніжний, здатний відтворити будь-що — джаз, класику, естрадну музику чи поховальну відправу". Винесений у заголовок книжки незвичний образ-символ сонячних кларнетів якнайкраще відбиває сутність індивідуального стилю молодого Тичини. Ним поет підкреслював сонячно-музикальний характер своєї творчості, вказував на синтез у ній животворного сонячного тепла й світла з музичними ритмами всесвіту, що єднають людину з природою в найуніверсальнішому її значенні.

Була не одна спроба віднести ранні твори Тичини до певної літературної школи, проте поет не зараховував себе до якогось напрямку. При цьому погоджувався, що на його творах позначилися впливи поезики символізму, імпресіонізму, навіть футуризму та імажинізму.

Під впливом вірша М. Вороного "Блакитна панна" з'явилася поезія "Арфами, арфами...", і все ж є багато відмінного між цими творами. У М. Вороного наявний зовнішній опис Весни, яка "лине вся в прозорих шатах, у серпанках і блаватах"; вона нагадує "Блакитну панну". Тичина ж пройняв твір весняною, урочистою, сонячною мелодією, знайшов вишуканий ритмічний малюнок. Сучасний дослідник Г. Ключек писав: "Арфами, арфами" — ніби рука музиканта двічі плавно торкнулась струн, і вони обізвились далеким, тремтливим, ледь чутним звучанням. А потім вже у швидкому темпі: Золотими, голосними обізвились гаї Самодзвонними..."

Усі чотири строфи цієї поетичної перлини насажені світлим оптимістичним пафосом радості зустрічі з весною. Емоційність настрою забезпечується самобутнім ритмічним ладом, вишуканістю строфічної побудови, яскравою метафоричністю, "дзвоном" асонансів і алітерацій, .

Стану я, гляну я —

Скрізь поточки, як дзвіночки,

жайворон як золотий. З переливами Йде весна Запашна, Квітами-перлами Закосичена.

Ритмомелодична структура вірша "Арфами, арфами..." легка й граційна, як сонячна

музика Моцарта, проте яскраво відчувається передчуття автором змін у соціальному житті. "І Белий, і Блок..." — вірш зовсім іншого настрою: сум'яття душі людини в пореволюційний час, проблема вибору, віра у воскресіння українського народу, , '..';; , :

Шедевром інтимної лірики П. Тичини постає твір "Ви знаєте, як липа шелестить...", де важливу роль відіграє паралелізм каротин природи і людських переживань. Загальна емоційна тональність, інтонація й прихована ідея цього вірша близькі до твору О. Олеся "Чари ночі".

Помітне місце в творчості Павла Тичини займає вірш "Пам'яті тридцяти", вперше опублікований у газеті "Нова Рада" в березні 1918р. і присвячений пам'яті загиблих у бою з військами Муравйова під Кругами київських студентів, пізніше похованих на Аскольдовій могилі:

На кого завзявся Каїн ? Боже, покарай! — Понад все вони любили Свій коханий край. Вмерли в Новім Заповіті З славою святих.-На Аскольдовій могилі Поховали їх.

Прикро, але цей поетичний реквієм після 1918р. аж до нашого часу ніколи більше не друкувався.

Вульгарно-соціологічна критика епохи тоталітаризму зробила все, щоб збіднити творчість Тичини, щоб його, замовчати або спотворити його шедеври, окарікатурено виставляючи в школі, перед школярські наївні очі якісь і справді невдалі рядки поета.

Сьогодні, на щастя, поет повертається до читачів неушкодженим, незнівеченим, повертається до нас той, кому доступно було пізнати божественну красу гармонійності світу, відчутти весь трагізм епохи, зіткнення сил світлих, творчих і чорних, руйнівних в їх вічній борінні.

ОСНОВНІ; ТВОРИ:

"Сонячні кларнети", "Замість сонетів і октав", "Плуг", "Вітер з України", "Похорон друга", "Сковорода".

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Гальченко С Текстологія поетичних творів П.Тичини.—К-, 1990.
2. Новиченко Л. Поезія і революція; Книга про Павла Тичину.—К., 1979.
3. Історія української літератури ХХ століття. У 2 кн. Кн. І/За ред. В.Г. Дончика.—К., 1998.
4. Усе для школи. Українська література: програмні тексти, ілюстрації, пояснення, завдання, тести: 10 кл. —К-, Львів, 2001.
5. Стус В, Феномен доби (Сходження на Голгофу слави). —К., 1993.